

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 marca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Kołodziejcki (przewodniczący)
SSN Małgorzata Bednarek (sprawozdawca)
SSN Anna Dziergawka

Protokolant Jolanta Włostowska

przy udziale prokuratora Prokuratury Regionalnej w Katowicach del. do Prokuratury
Krajowej Krzysztofa Urgacza

w sprawie **J. B.**

skazanego z art. 200 § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 1 lutego i 20 marca 2024 r.,

kasacji, wniesionej przez Prokuratora Generalnego na niekorzyść

od wyroku Sądu Rejonowego w Wałbrzychu

z dnia 22 listopada 2022 r., sygn. akt III K 1208/22,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje do ponownego
rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Wałbrzychu.**

[J.J.]

Małgorzata Bednarek Paweł Kołodziejcki Anna Dziergawka

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 22 listopada 2022 r., sygn. III K 1208/22 Sąd Rejonowy w Wałbrzychu uznał J.B. winnym popełnienia występkę z art. 200 § 1 k.k. i w oparciu o art. 200 § 1 k.k., przy zastosowaniu nadzwyczajnego złagodzenia kary z art. 60 § 2 k.k. w zw. z art. 60 § 6 pkt 3 k.k. wymierzył mu karę 1 roku pozbawienia wolności.

Na podstawie art. 41 a § 1 k.k. orzekł wobec J. B. zakaz zbliżania się do pokrzywdzonej na odległość mniejszą niż 50 metrów oraz zakaz kontaktowania się z pokrzywdzoną w jakikolwiek sposób na okres 2 lat.

Strony nie wniosły apelacji, a wyrok uprawomocnił się 29 grudnia 2022 r.

15 czerwca 2023 r. kasację od powyższego wyroku wywiódł Prokurator Generalny, w której zarzucił:

1. rażące i mogące mieć istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa karnego procesowego, a mianowicie art. 51 § 2 k.p.k. w zw. z art. 334 § 3 k.p.k. w zw. z art. 300 § 2 k.p.k. i art. 16 § 1 k.p.k. oraz art. 350 § 4 k.p.k. w zw. z art. 117 § 1 i art. 2 k.p.k. (w zw. z art. 2 § 1 pkt 3 k.p.k.), polegające na nieuwzględnieniu w toku procesu karnego prawnie chronionych interesów pokrzywdzonej, poprzez zaniechanie zawiadomienia opiekuna prawnego małoletniej pokrzywdzonej X.Y. o skierowaniu aktu oskarżenia przeciwko J. B. o popełniony na szkodę wymienionej czyn zabroniony z art. 200 § 1 k.k. oraz poprzez zaniechanie prawidłowego pouczenia o możliwości uzyskania statusu strony w postępowaniu jurysdykcyjnym i związanych z tym uprawnień, w tym m.in. do inicjatywy dowodowej, uzyskania zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, wynikającą z popełnionego na szkodę małoletniej przestępstwa, jak i możliwości zaskarżenia wyroku, co w konsekwencji nieuprawnionego rozpoczęcia przewodu sądowego oraz kontynuowania rozpoznania sprawy skutkowało uniemożliwieniem realizacji uprawnień procesowych X.Y. jako pokrzywdzonej w stadium sądowym postępowania karnego,

2. rażące i mające istotny wpływ na treść wydanego wyroku naruszenie przepisu prawa materialnego, a mianowicie art. 41 § 1 a zdanie drugie k.k. poprzez zaniechanie orzeczenia wobec oskarżonego na czas określony albo dożywotnio, obligatoryjnego środka karnego w postaci zakazu zajmowania wszelkich lub określonych stanowisk, wykonywania wszelkich lub określonych zawodów albo działalności, związanych z wychowaniem, edukacją, leczeniem małoletnich lub z

opieką nad nimi, w sytuacji uznania J. B. za winnego popełnienia czynu z art. 200 § 1 k.k., a więc czynu skierowanego przeciwko wolności seksualnej, popełnionego na szkodę małoletniego pokrzywdzonego, za co oskarżony został skazany na karę pozbawienia wolności.

Formułując powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Wałbrzychu do ponownego rozpoznania.

W toku postępowania kasacyjnego uzyskano odpowiedź na kasację prawnego opiekuna małoletniej pokrzywdzonej, który wniósł o uwzględnienie wniesionej kasacji.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Kasacja Prokuratora Generalnego okazała się zasadna.

Odnosząc się do pierwszego sformułowanego zarzutu stwierdzić należy, że istotnie z akt sprawy wynika, że małoletnia pokrzywdzona X.Y. pozostawała pod faktyczną opieką B. F. , która pełniła również obowiązki jej prawnego opiekuna. W związku z powyższym zgodnie z treścią art. 51 § 2 k.p.k. prawa małoletniej pokrzywdzonej wykonywać winna właśnie B. F. . Tymczasem została ona jedynie na etapie postępowania przygotowawczego przesłuchana w charakterze świadka, w trakcie której to czynności wymieniona otrzymała wyłącznie pisemne pouczenie o uprawnieniach i obowiązkach świadka w postępowaniu przygotowawczym. Wymieniona nie została pouczona o prawach i obowiązkach pokrzywdzonego. Akt oskarżenia przeciwko J. B. został skierowany 29 czerwca 2022 r. do Sądu Rejonowego w Wałbrzychu, przy czym B. F. nie została zawiadomiona o jego wniesieniu. W konsekwencji opiekun prawny reprezentujący prawa małoletniej pokrzywdzonej nie został pouczony o możliwości i terminie złożenia oświadczenia o udziale w postępowaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego (art. 54 § 1 k.p.k.) oraz o możliwości i terminie złożenia wniosku o odszkodowanie i zadośćuczynienie

za doznaną krzywdę w trybie przewidzianym w art. 46 § 1 k.k. B. F. następnie została przez sąd przesłuchana w charakterze świadka po otwarciu przewodu sądowego, a w treści protokołu rozprawy głównej nie zawarto adnotacji dotyczącej osoby pokrzywdzonej. Sąd *meriti* nie podjął tym samym jakichkolwiek działań zmierzających do zagwarantowania małoletniej pokrzywdzonej prawidłowej reprezentacji jej praw w toku postępowania sądowego i kontynuował postępowanie dowodowe, które zakończył na następnej rozprawie 15 listopada 2022 r. Tym samym Sąd Rejonowy w Wałbrzychu dopuścił się rażącego naruszenia przepisów prawa procesowego, a mianowicie art. 51 § 2 k.p.k. w zw. z art. 334 § 3 k.p.k. w zw. z art. 300 § 2 k.p.k. i art. 16 § 1 k.p.k. oraz art. 350 § 4 k.p.k. w zw. z art. 117 § 1 i art. 2 § 1 pkt 3 k.p.k., poprzez zaniechanie zawiadomienia pokrzywdzonej, iż postępowanie weszło w stadium postępowania jurysdykcyjnego oraz o terminie pierwszej rozprawy i związanych z upływem tego terminu konsekwencji, a w szczególności zaniechanie pouczenia opiekuna prawnego małoletniej o przysługujących jej uprawnieniach, co doprowadziło do rażącego naruszenia zasady wynikającej z normy prawnej określonej w art. 2 § 1 pkt 3 k.p.k.

Przypomnieć bowiem należy, że uprawnienia i obowiązki przysługujące pokrzywdzonemu zostały wprost wymienione w art. 300 § 2 k.p.k. i obejmują m.in. prawo do składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia i o warunkach uczestniczenia w tych czynnościach, określonych w art. 51 k.p.k., art. 52 k.p.k. i art. 315-318 k.p.k., prawo do korzystania z pomocy pełnomocnika, w tym do złożenia wniosku o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu w okolicznościach wskazanych w art. 78 k.p.k., czy prawo do uzyskania informacji o możliwościach naprawienia szkody przez oskarżonego. Z treści natomiast przepisu art. 334 § 3 k.p.k. wynika, że oskarżyciel publiczny zobowiązany jest do zawiadomienia ujawnionego pokrzywdzonego o przesłaniu aktu oskarżenia do sądu i pouczenia go o treści art. 49 a k.p.k. (terminie do złożenia wniosku o odszkodowanie i/lub zadośćuczynienie za doznaną krzywdę w trybie przewidzianym w art. 46 § 1 k.p.k.), a także o prawie do złożenia oświadczenia o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego. Z kolei zgodnie z treścią art. 350 § 4 k.p.k. sąd ma obowiązek zawiadomić prawidłowo ujawnionego pokrzywdzonego o terminie i miejscu rozprawy głównej. Pokrzywdzony wprawdzie nie jest stroną postępowania sądowego, to

jednakże zawiadomienie go o wejściu postępowania w fazę jurysdykcyjną, a następnie zawiadomienie o terminie rozprawy głównej w istotny sposób warunkuje możliwość skorzystania przez niego z uprawnień gwarantujących mu realny wpływ na proces karny. Daje mu to możliwość uzyskania informacji o zarzutach oskarżenia i ich kwalifikacji prawnej (art. 337 a § 1 k.p.k.), skorzystania z uprawnienia do złożenia oświadczenia o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego. Przy czym w przypadku realizacji tego ostatniego uprawnienia ujawniony pokrzywdzony może uczynić jedynie do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej (z art. 54 § 1 k.p.k.), a także wniosku o orzeczenie środka kompensacyjnego w postaci obowiązku naprawienia, w całości albo w części, wyrządzonej przestępstwem szkody i/lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę (art. 49 a k.p.k. w zw. z art. 46 § 1 k.k.). Nie jest tym samym wystarczające wezwanie pokrzywdzonego w charakterze świadka na termin pierwszej rozprawy głównej, gdyż czynność przesłuchania świadka odbywa się po otwarciu przewodu sądowego. Termin określony w art. 54 § 1 k.p.k. ma bowiem charakter prekluzyjny. Tym samym rozpoczęcie przewodu sądowego, pozbawia ujawnionego pokrzywdzonego uprawnienia do występowania w sprawie w charakterze strony - oskarżyciela posiłkowego. Ta konstatacja jest o tyle istotna, że pouczony przez Sąd Najwyższy prawny opiekun pokrzywdzonej o prawie do złożenia wniosku co do możliwości realizowania swoich praw w charakterze strony postępowania – oskarżyciela posiłkowego - z tego uprawnienia skorzystał – co stanowi swoisty dowód na to jak istotne jest prawidłowe pouczenie o przysługujących mu prawach uczestnika postępowania, w szczególności pokrzywdzonego, który nie jest przy tym podmiotem fachowym.

Naprowadzone okoliczności - jak to już Sąd Najwyższy wskazał – prowadzą do wniosku, że Sąd Rejonowy w Wałbrzychu wyrokując w niniejszej sprawie rażąco naruszył normy prawa procesowego wskazane w zarzucie pierwszym kasacji, które mogły mieć istotny wpływ na treść orzeczenia. Naruszona została przy tym podstawowa zasada rzetelnego procesu wyrażona w treści art. 45 ust. 1 Konstytucji RP i art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. W toku postępowania jurysdykcyjnego sąd realizując zasadę rzetelnego procesu nie powinien skupiać się jedynie na zapewnieniu prawnych gwarancji oskarżonego, lecz także na uwzględnieniu prawnie chronionych interesów

pokrzywdzonego – czego nie uczynił wyrokując w niniejszej sprawie. Istotą bowiem rzetelnego procesu jest m.in. właściwa realizacja obowiązków po stronie organu procesowego, która wynika również z treści art. 16 k.p.k. tj. zapewnienia wszystkim uczestnikom postępowania, w tym pokrzywdzonemu prawa do uzyskania stosownych pouczeń o ciążących na nich nie tylko obowiązkach, ale i przede wszystkim o przysługujących im uprawnieniach - by mogli w sposób świadomy i realny realizować swoje prawa, zwłaszcza te, które zależą od ich inicjatywy procesowej.

Mając powyższe okoliczności na uwadze uchylenie wyroku Sądu Rejonowego w Wałbrzychu było niezbędne. Sąd Najwyższy tym samym w oparciu o przepis art. 436 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k. ograniczył rozpoznanie kasacji Prokuratora Generalnego do zarzutu pierwszego wniesionego środka odwoławczego, gdyż to on był podstawą uchylenia zaskarżonego wyroku, a ewentualne uwzględnienie zarzutu drugiego byłoby – z uwagi na treść rozstrzygnięcia – co najmniej przedwczesne.

Na marginesie jedynie Sąd Najwyższy zauważa, że rację ma skarżący, że Sąd Rejonowy w Wałbrzychu decydując się na skazanie J.B. za czyn z art. 200 § 1 k.k. istotnie nie orzekł wobec niego obligatoryjnego środka karnego przewidzianego w dyspozycji art. 41 § 1 a zdanie drugie k.k.

Sąd ponownie rozpoznający sprawę przeprowadzi na nowo postępowanie z uwzględnieniem powyższych uwag w taki sposób, aby prawnie chronione interesy pokrzywdzonego były zrealizowane, w tym zwłaszcza w aspekcie prawidłowo realizowanych obowiązków wynikających z treści art. 16 k.p.k., jak również w przypadku ewentualnego ponownego wydania wyroku skazującego za czyn z art. 200 § 1 k.k. rozważy zastosowanie środka karnego, o którym mowa w art. 41 § 1 a zdanie drugie k.k.

Z tych też względów Sąd Najwyższy orzekł jak w części dyspozytywnej wyroku.

[J.J.]

[ał]

Małgorzata Bednarek Paweł Kołodziejski Anna Dziergawka

